

Donesek k življenjepisju Janeza Trdine.

Priobčil Davorin Majcen.

Med literarno zapuščino Trdinovo, ki jo je hranil dozda g. dr. A. Poznik,¹ notar v Novem mestu, se nahaja v obilici raznih pisem pisateljevih osebnih prijateljev, urednikov, literatov in slovanskih politikov tudi prošnja, ki jo je Trdina l. 1874. poslal „Visokoj kr. zemaljskoj vladi kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije u Zagrebu“, da bi ga spet nastavila kot rednega profesorja, ker je bil, kakor znano, za vlade zloglasnega Bacha pred časom upokojen. Ker to ni navadna uradniška prošnja, kakor jih je nakopičenih po raznih uradih v zasluženih pozabnosti na tisoče, ampak znamenit dokument za poznavanje individualnosti enega najoriginalnejših naših pisateljev, jo objavljam v „Zvonu“, prepričan, da se zanimajo za usodo pisatelja prekrasnih „Bajk in povesti o Gorjancih“ tudi širši krogi slovenskega občinstva, ki ga pač ne bo motilo, da je ta prošnja spisana v hrvaščini. Glasi se v izvorniku doslovno takole:

Visoka kraljevska zemaljska vlado kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije!

Pokorno podpisani služio je dvě godine kano naměstni učitelj, a dvanajst godina kano pravi gimnasijalni profesor u Hrvatskoj. Uslěd različitih osvada i posle dugotrajnih iztraga bio je umirovljen 1. srpnja 1867.

Naj teža osvada je glasila, da buni školsku mladež proti dinastiji, državi, crkvi, věri itd. Pokorno podpisanomu o tom ne treba mnogo govoriti. Ovakova nepodobština zove se zločin i spada pred sud. Radi nje bila je i proti njemu povedena kaznena iztraga, koja svršila se je time, da je naj prije kr. zemaljski sud u Zagrebu, a zatim i kr. županijski sud na Rěci tužbu zabacio radi pomanjkanja čina. Ovim rěšenjem bila je bez dvojbe izrečena podpuna nevinost obtuženikova.

Pokorno podpisani usudjuje se progovoriti nekoliko rěči o svojem službovanju. Propisani izpit položio je u Beču za čelu gimnasiju g. 1853. Budući izpitan po novoj sistemi medju prvimi, bio bi si lahko našao svoj kruh u Ljubljani, Trstu, pa i u istom Beču ali nije htio. Da uteče oblasti tudjega jezika i potrebi němačkoga

¹ Gosp. dr. Pozniku izrekam na tem mestu iskreno zahvalo za prijaznost, s katero mi je prepustil vso Trdinovo literarno ostalino, kolikor je je bilo pri njem.

predavanja došao je na gimnasiju varaždinsku. Posle dve godine bio je imenovan c. kr. profesorom i premješten na Rěku. Ako itko, to može tvrditi o sebi on, da je privelo ga u učiteljski stališ istinito zvanje i nutarnje nagnutje. S toga obavljao je svoju službu lahko, radostno i točno te činio i više nego mu je stroga dužnost nalagala. Podučavao je mladež ne samo u školi, već mnogo puta i na šetnji ili kod kuće, dapače, kada je bolovao, i u postelji. Školi žrtvovao je sve svoje sile, jer je nije smatrao za teret, koj mu je nositi za nevolju, da ga hrani, već za mjesto naj milije zabave i duševnoga odmora. Školski praznici su čestu mu dosadjivali, školski sati i posli nikada. Jer je ljubio dijake kano rodjenu dčcu, ljubili su i oni njega te ga rado slušali i poslušali, da jih nije trebao mnogo opominjati i siliti na red ili marljivost. Medju učiteljem i učenici razvilo se je naj iskrenije prijateljstvo, koje uztrajalo je sve do dana današnjega. Osim historije i geografije predavao je sedam ili osam godina grčki, jedanaest godina hrvatski jezik i nekoliko polugodišta takodjer latinski. Sve ove predmete trsio se je tumačiti istom temeljitošću i sdušnošću te jih učinio zanimivimi i jasnijimi time, da jim je dao po mogućnosti narodni pečat i značaj. Klasičke jezike prisposobljao je s slavenskim ne samo glede oblika i skladnje, već i glede misli i pojmova. Uz Homera ležale su mu uvijek junačke narodne pjesme, koje razjašnjaju mnoga mjesta bolje od naj učenijih njeških tumača. U historiji i geografiji obazirao se je naj više na slavjanske narode i zemlje, za opis trojedne kraljevine trebao je na pr. naj manje mjesec dana. U povesti sledio je svoje osvedočenje, dobiveno iz posledaka znanstvenih iztraživanja i vlastitoga razmišljanja. Držao se je zlatnih pravila: *a)* da se u školi ne smje ništa kazati, što nije istina, *b)* da ne treba kazati svega, što je istina i *c)* da se ne smje ništa tako izostaviti i zamučati, da bi pokvarila se prava slika historičkih lica i događaja. Pokorno podpisani govorio je mladeži na dan često po pet sati i više. Naravski je, da nije mogao klasti svake reči na tanka mjerila. Gdekoji izrazi bili su mu bez dvojbe preoštri ili prekrupni ali radi posve ozbiljnoga smjera svojega djelovanja je uvjeren, da nisu nikoga sblaznili, osobito, ako se pomisli, da duh našega jezika ublažuje smisao mnogim rečim, koje bi u prevodu tudje uho uvrđile. Glede hrvatskoga jezika moram osim toga primjetiti sledeće: 1. Ja sam položio izpit iz povesti, zemljopisa, crkvene i nove slovenštine, ne pako iz hrvatsko-srbskoga jezika i dotične književnosti. Za ovaj predmet nisam se jagmio, bio mi je naložen. Svoje ravnatelje molio sam više puta, da mi ga oduzmu i predadu

kojemu strukovnjaku i Hrvat, budući mi nije činilo se shodno i prilično, da ga predaje Slovenac, koj grěši i s naj boljom voljom svaki hip proti štokavskemu naglasu a često i proti posebnostim hrvatskoga sloga. Ovu okolnost moram već zato iztaknuti, jer me je postigla kazna (mirovina od 300 forinti u 36. godini života ne može zvati se drugčije nego naj težom kaznom) uprav radi hrvatskoga jezika, dakle radi predmeta, koga po zakonu nisam bio dužan predavati. 2. Kad sam se ovoga predmeta već latio, htio sam ga i svladati i onako tumačiti, kako zapovėdao je zakon. Bilo je to vrlo mučno. O povėsti narodne literature nije se napisala do tada još nijedna školska pa niti druga koja poveća knjiga. Iz ovoga uzroka je nije sistematički i pragmatički, koliko mi je poznato, nijedan profesor na nijednoj gimnasiji predavao osim mene. Ja sam si ju sastavio sam iz izvora, raztrešenih u sto različitih knjigah i časopisih. Tada nisam mogao slutiti, kako pogibeljna biti će za me ova marljivost. Moja historija hrvatsko-srbske literature nije bila i nije mogla biti dėlo savršeno. Njezine nedostatke sam dobro znao i ćutio te sam ju zato i svake godine savėstno izpravljao i umnožavao. Ako išto na svėtu, mora biti slobodna kritika književna, jer bez nje neima napredka literaturi. Došao sam simo tamo do posljedaka, koji se nisu slagali s običnim mnėnjem. Dignuo sam n. pr. visoko Nalješkovića ali nisam priznao klasičnosti ni Palmotiću, ni M. Relkoviću pa niti istomu A. Kaćiću, premda je on medju svimi pėsnici svojemu narodu možda naj više koristio. Radi toga predbacivala mi se je strast i pristranost, nu po duši mogu kazati, da bez razloga. Pisatelje presudjivao sam strogo ali ne zlobno. Ja bi naj volio, kada bi bili svi sami prevejani klasici. Istom strogošću kako dėlovanje tudje sudio sam i svoje. Napominjući prevode Homera na slavenske jezike, rekao sam iskreno, da ono što sam preveo iz njega ja u „Slovenskoj Bčeli“ ne valja ništa i ne može ništa valjati, jer nisam sam pėsnik. Govoreći o narodnih historijah nazvao sam svoju povėstnicu slovenskoga naroda nezrelim plodom svoje nezrele mladosti. 3. Historije hrvatsko-srbske literature nisam diktovao niti uzajimao komu svojih rukopisa. Pripovėdao sam ju na izust i mladež je za menom pisala. Nu ja se nisam zadovoljio tim, da si zapamti samo ono što ćuje od mene, htio sam ju prisiliti, da počine i sama misliti i raditi. Neprestano davao sam joj u ruke knjige boljih pisaca, da jih pročita, da si stvori o njih i svoj sud, da si napiše iz njih izvadak te mi pokaže, kako jih je razumėla i što je iz njih naučila. Isto tako sam ju nagovarao, da se upozna s kritikom drugih

muževa, nalazećom se u predgovorih novih izdanja starih knjiga ili u literarnih časopisih i u obće sa svimi razmĕrami, koje su naprĕdak književnosti ili pospĕšivale ili zadržavale. Marljiviji i bistroumniji mladići su me poslušali te proplitali moju povĕst i svojimi opazkami i primĕtbami, medju kojimi bilo je dakako i dosta nezrelih i neumĕstnih. Svoju mudrost i nemudrost crpili su nĕkoji i iz saborskih govora i razprava koje su našli u novinah. Kako je gorski potok bujan i silovit, biva i vatrena mladež često burna i „radikalna“, dopadaju se joj naj više misli drzovite, nenavadne, nove, exclusivne i excentrične. Njezini junaci zovu se Starčevići, Miletići i. t. d. Ona piše sve živimi i vapijućimi bojami. Znanstvena trĕznost i umĕrenost dolazi joj istom s godinami u teškoćah i nesgodah praktičnoga života. Nije se dakle ni malo čuditi, da su primĕšali nĕkoji mojih mladih slušalaca historiji narodne literature koješta nerazboritoga, što se je kasnije sve pripisivalo meni, kao da sam tobože ja ovako pripovĕdao. Moja nakana je bila sigurno dobra; htio sam mladež duševno vĕžbati, priučiti ju na samosud i samorád ne pako na psovanje počitovanja dostojnih osoba i slavnih čina. Povod iztragam proti meni dao je uprav rukopis nĕkoga odličnoga dijaka, koj je htio izdvojiti, misleći, da je on kriv nesreći ljubljenoga učitelja. U ostalom moram i sam priznati, da je moja historija i kritika hrvatsko-srbske književnosti u tom zbilja pogrĕšila, da je obsizala i proizvode živih pisatelja. Ovu pogrĕšku barem ponĕšto izpričava okolnost, da me je navela nanju uprav školska čitanka, koja je takodjer napunjena dĕli živećih još pisaca ili njihovih nedavno umrvših drugova i predšastnika. —

U obće morao sam čuti teški, za me pregorki prigovor, da kvarim školsku mladež. Ako bi se mogla ova ogromna krivica mi dokazati, zaslužio bi ja bez dvojbe veliku, dapače naj veću kaznu, koju zakon poznaje. U ovom slućaju morao bi ja sam priznati ne samo to, da mi se je dogodilo pravo, već bi morao i dalje poći te reći, da se je postupalo samnom preblago, da nisam vrĕdan ni novčića mirovine. Mnogo sam razmišljao, nisam li zbilja što takova govorio ili radio, čime bi se bili povĕreni mi ućenici mogli zavesti stranputice i sunovratiti u bezdan nenravnosti. Ispitavao sam savĕst, nu ona je sve mirovala i šutila, duša mi je svĕdočila, da nisam navalio nanju nikada ovoga neoprostivoga grĕha. Svoje dijake podticao sam vazda na krĕpostan život, na znaćajnost, na požrtvovnost za sve, što je dobro, plemenito i uzvišeno. Svakomu učitelju su naj stroži i naj pravedniji sudci njegovi bivši ućenici. Ja mogu biti zaista

zadovoljan z mněnjem, što ga imajo o meni moji. Jednoglasno sa-
žaljivali su moju sudbinu i potvrdili štetu, što me je škola izgubila.
Da bi mogao laglje živěti, htěli su me podupirati i novcem. Više
od sto i četirdeset njih poslalo mi je adrese, pune naj toplije lju-
bavi i naj dubljega počitovanja, u kojih su mi se zahvalili na svih
dobrih naukah, što su jih od mene primali. Na ove adrese mogu
se tim više pozvati, jer su jih moji nekadašnji dijaci priobćili i u
različitih domaćih i tuđih novinah. Nisu me zaboravili ni onda, kada
sam već davno bio preselio se ovamo u Dolenjsku. Někogi nisu
marili niti za daleki put niti za veliki trošak te su mi došli u po-
hode, da me vide još jedan put i da mi izkažu i ustmeno ona
čuvstva, koja su mi bili izrazili u adresah. Učitelj, koj dobiva od
svojih učenika toliko izjava i znamenja naj iskrenijega saučaašća, jih
lě nije mogao kvariti. Uprav u mladeži je moralna ćut naj budnija
i naj tanja. Čověku, koji ju je zaveo i izopaćio, nije se još nikada
zahvaljivala, već ga je prezirala i proklinjala. Naj bolji dokaz moje
nedužnosti glede ovoga prigovora su činjenice. Jer me je mladež
ljubila, imao sam nanju u svakom obziru znatan upliv. Da je bio
ovaj upliv zbilja zao, ne bile izostale niti zle posljedice, mladići bi
se bili ne samo kvarili već i pokvarili. Ali niti se nije našao dosele
niti će se naći u buduće nijedan priměr ove vrste i to je naravski:
jer nisam nikoga kvario, nisam mogao nikoga niti pokvariti. Moji
bivši učenici su sada ćudoredni svećenici, sdušni činovnici, valjani
učitelji itd. rěčju, pošteni i počitovani ljudi, bili u kojem mu drago
stališu.

Bila se je o meni jako razširila te mi je takodjer mnogo ško-
dila misao, da povlačim svoje učenike u vrtljog političkih i stra-
naćkih strasti. Toga nisam nikada ćinio. Kao inostranac uživao
sam u Hrvatskoj vrlo ogranićena politička prava. Kod izbora posla-
nika za šabor smio sam dati svoj glas, sve drugo bilo mi je zabra-
njeno, iste županijske skupštine bile su uslěd posebnoga zaključka
rěćke županije otvorene samo rodjenim sinovom trojedne kraljevine.
Već iz ovoga uzroka me borba hrvatskih stranaka nije mogla toliko
zanimati, osim toga ćinila mi se je tako mrzka, da nisam zanju niti
volje imao. Pověst me ući, da su politične stranke i za velike i
svěstne narode strašno opasne, za male i nesvěstne pako uvek po-
gubne i ubitaćne. Ja zazirem od svakoga razdora u domaćem taboru.
Onoga idealnoga stališta slavenske uzajamnosti, ljubavi, sloge i
bratinstva nisam ja nikada ostavio niti ću ga ikada ostaviti. Moje
nešetno negodovanje bilo je napereno proti svim strankam bez

razlike, ili, bolje govoreći, proti strankarstvu, jer si osobito za slaba jugoslavenska plemena spasa ne mogu misliti bez sloge. Ovu istinu uvidjeli su u naj novije vrjeme svi razumni i pošteni hrvatski držav-
nici i domoljubi te su se prekrasno dogovorili i složili i, kako po-
kazuju već dosadašnji uspěsi, zaista ne na kvar, već na naj veću
blagodat domovini. Mladeži predavao sam historiju, geografiju,
statistiku. Svi ovi predmeti razjašnjaju politične razmere. Isto tako
morao sam u pověsti narodne književnosti napomenuti sve političke
dogadjaje, koji su uplivali na njezin razvoj. Ovakovom zakonom
propisanom i dozvoljenom politikom sam se dakako mnogo bavio
ali agitovanje nije me nikada i nigdě veselilo. Za ovaj bučni rad
mene narav nije stvorila, budući mi nije podělila niti spretnosti, niti
laskavosti niti govorničke zmožnosti. U prijateljskom krogu razgla-
bali smo narodna i međjunarodna pitanja mnogo puta ali se ne bi
moglo tvrditi, da su me zanimala više, nego moraju zanimati u
obče svakoga izobraženoga čověka. Nikada nisam dělovaio u ka-
kovom političkom društvu ili klubu, izuzamši dva historička članka
o rěčkom pitanju nisam dopisivao niti u politične novine. Da mi je
dopadala se agitacija, bio bi otišao poslě svoga umirovljenja u
Zagreb, Ljubljanu ili na koje drugo politično borište, ne pako u
Novo-město, gdě se u tom obziru ne da absolute ništa činiti i
opraviti. Tako pun činovnika i drugih od njih odvisnih ljudi kako
Novo-město, nije možda nijedan grad u čitavoj Austriji. Medju
njimi ima uvěk gospode, koja su jako neprijazna narodnomu životu
i gibanju. Zaměraju mi strašno već to, da s rodjenimi Slovenci
govorim samo slovenski a ne němački. Da sem kakav politički rovar,
bila bi me već oddavna zanjušila i pograbila. Ali ja joj nisam dao
prilike, bavio sam se svojimi etnografičkim študijami i živio mirno,
bez ikakova sukoba s uredi, sve do danas. Lanjske godine poludili
su i slovenski domoljubi te se razdělili na dvě, medju sobom bez-
obzirno se pruće stranke. Ja s svoja stališta morao sam ovaj razdor
osuditi; pristati nisam mogao uz nijednu stranku. „Staroslovenci“
ponudili su mi uredništvo svoga „Slovenskoga Gospodara“, „mla-
doslovenci“ město kod redakcije „Slovenskoga Naroda“. Ja nisam
primio niti one, niti ove ponude, jer smatram, kako reko, stra-
načku politiku za pogibeljnu. Volio sam živovariti i dalje od svoje
male mirovine u naj skrajnijoj bědi, bez ikakove udobnosti života
(zimi n. pr. brez tople peći) nego služiti si plaću dělom, koje se ne
slaže s mojim osvědočenjem.

(Konec prihodnjič).

Milena je bila odšla kmalu popoldne v svojo sobico in se tam zaklenila. Bilo ji je danes že ves dan tako čudno pri srcu, kakor še nikoli. Dasi je šlo vse po starem, vendar se ji je vsak hip zazdelo, da se mora kaj predrugačiti, ker ni vse v redu. A kaj ni bilo v redu, sama ni vedela. Prijela je to in ono reč v roke, ogledovala jo in jo hotela preložiti na drugo mesto, toda ko je že bila tam, je zopet videla, da je bil prejšnji prostor boljši ter jo je zopet prestavila. Dekle so jo začudeno gledale in majale z glavami, češ, kaj ji je, saj ni bila še nikoli takšna. Popoldne pa ji je postalo tako hudo, da ni mogla več prenašati navzočnosti drugih. Ko je bila sama v svoji sobi, je omahnila na postelj in zakrila glavo v blazino.

Ko je proti večeru prišla zopet v kuhinjo, so se poznali sledovi solza na njenih očeh.

Že dolgo ni bilo v Polajevi kuhinji tako tiho in žalostno, kakor tiste nedelje zrečer. Kaj je prineslo to mučno tišino tja notri tako nenadoma, tako brez pravega vzroka, kdo bi mogel to ugeniti! —

(Dalje prihodnjič.)

Donesek k življenjepisu Janeza Trdine.

Priobčil Davorin Majcen.

(Konec.)

Glasu o mojem tobožnjem političnem rovarstvu dala je po svoj prilici povod narodna propaganda, kojoj sam se zbilja posvetio. Južni Slaveni su većinom još strašno tupi, bez narodne svēsti, bez ponosa, bez ikakova čuvstva za svoje pravice i dužnosti. Mnogi su tako propali, da bi volili biti Nēmcī ili Talijani nego ono, što jesu. Medju rodoljubi, koji su vojevali proti ovomu sramotnomu nehajstvu, proti ovoj naj groznojij nevolji, koja nas pritište, stajao sam ja uvek u prvoj vrsti ali borio sam se oružjem, dopuštenim Bogom i ljudmi: mirnim, strpljivim i uztrajnim podučavanjem. Već u mladjahnoj dobi širio sam narodnu svēst medju suučenicī, rodjaci i vrstnici. Učiteljski stališ omilio mi je osim drugih razloga osobito i za to, jer mi je pružao tako krasnu priliku, odgajati mladi naraštaj u narodnom duhu. Kada sam došao iz Varaždina na Rēku te si razgledao položaj i okolicu, zaplakala mi je duša. Sva inteligencija bila se je narodu iznevērila; prosti puk čamio je u savršenom mrtvilu; siromah jedva je znao, da govori hrvatski, za Hrvata

nije se nitko čutio; iz potlačene Istre napredovala je talijanština, željna, pogutnuti i hrvatsko primorje. Fran Kurelac bio je do duše počeo uspješno sijati u mladeži sēme domoljubja ali neprijatelji su ga poslē kratka revnovanja srušili i od škole odstranili. Ja sam pomislio, kako velevažan faktor je za narode more, kako malo ovoga toli dragocēnoga mora je Slavenom ostalo i u kako užasnoj pogibelji nalaze se i kukavni ostanci. Ni časak nisam oklevao, raditi ono, što mi je zapovēdalo srce i zahtēvala od mene patriotička dužnost. Podignuo sam iz nova barjak, koj je pao iz ruku Kurelcu, te ga nosio napred bez bojazni i prestanka sve do konca svoje službe, dakle čitavih dvanajst godina. Upotriebio sam svaku priliku u školi i izvan škole, da u hrvatskih srcih uzpalim hrvatska čuvstva, da oduševim dičnu primorsku omladinu za vladajuću ideju našega vēka: za svoju narodnost, da joj ucēpim u dušu uz ljubav za knjigu i neugasivu ljubav za slavsku, za hrvatsku domovinu. Posipao sam iskre narodne vatre po svih obalah kvarnerskoga zalēva, nēkoje bacio sam i u zapadnu Istru, Kranjsku i Goričku. Nakana pošla mi je lahko za rukom kod živoglave dēce rēčke županije, kod dobričina kastavskih i bodulskih ali težak trud zadavali su mi ostali Istrani, naj veći ipak Rēčani, koji su bili do zla boga izopačeni i oporni. Nēkoje trebalo je, dok su se osvēstili, po dvē, tri godine buditi. Jer sam postupao po zrelo promišljenoj osnovi, urodio je moj neumorni rad obilatijim plodom, nego sam se ikadō mogao nadati. Izmedju svih učenika, bivših duže vremena pod mojom oblašću, odmetnu se je samo jedan u Talijane, svi drugi postali su vērni sinovi i prijatelji svomu rodu. Oni čestiti muževi, koji povraćaju pred našima očima tako lēpim uspēhom nov život mrtvoj Istri i Kvarnerskim otokom, došli su većinom iz moje škole ili su barem moji posrēdni učenici ili osobni prijatelji. Navesti ću specijalan primēr za dokaz, koliko je narodu moja briga koristila. Medju mojimi dijaci nalazio se je i nēki Dežman, jako zmožan ali i jako prkosljiv mladić. Čitajući uvēk talijanske knjige oćarao se je tako tudjom prosvētom, da je naj volio držati se za Talijana. Morao sam ga skoro dvē godine upućivati i opominjati, dok sam ga predobio. To je onaj isti Ivan Dežman, koj si je stekao kasnije tako dično ime u hrvatskoj književnosti. Da ne bude tada na rēčkoj gimnasiji mene, bio bi se za svoj narod po svoj prilici izgubio. Tako mogao bi ja napomenuti i druge hrvatske i slovenske pisatelje, koji dobili su kod mene zamet svomu rodoljubju i duševnomu dēlovanju. Ovaj podpuni uspēh moje patriotične propagande sprovoditi će me kroz cēli život

do groba kao naj sladja uspomena i naj jača utěha u svih stiskah i nevoljah. Umirućim glasom još hvaliti ću Boga, što mi je podario srce i priliku, da sam mogao za svoju hrvatsku braću, za svoj slavjanski narod što uraditi, da sam mogao postaviti mu nove i jake tvrdje upravo ondě, kraj světovnoga puta, kod sinjega mora, gdje su mu naj potrebitije i naj koristnije. Ovakovoj agitaciji ne protivi se niti razumna i znanstvena pedagogika, da pače ju i zahtěva. Po njezinoj nauci nije dosta, da razvija škola mladiću duševne sile, već mu mora i srce oplemeniti i značaj učvrstiti. Značaj pako bez domoljubja se dan danas barem kod izobraženoga čověka ne može lahko pomisliti. Sdušni učitelj zanětiti će dakle u svojem učeniku ne samo sveti oganj za znanost već zajedno š njim i ne manje sveti oganj za narod i otačbinu. Tako su radili i někoji zagrebački profesori prije 1848. g. i zahvalni narod jih zato blagoslivlje.

Rodoljubje bilo je za Bachove sisteme pogibeljna krěpost. Što je ova sistema naměravala, poznato je. Uvela je u sve više zavode němački jezik, htěla i zahtěvala je, da mladež ostavi svoju majku i prigrli tudju, da stane němački misliti, ćutiti i govoriti, zanositi se za kulturu němačku, to je, za korist, slavu i velićinu němačku. Ovu nećistu nakanu sam na rěčkoj gimnasiji ja temeljito i podpunoma osujetio i to bez naj manje povrěde koga zakona. Moji poglavari su dobro znali, što radim; ravnatelj Viditz ljuto me je psovao više puta radi „razširivanja vladi mrzkih tendencija“; posrědno dobivao sam ukore i od nadzornika Jarca; nad glavom grmělo mi je neprestano to jače to tiše. Ali istinu valja priznati. Profesora, koj je bio izpitan i u službi potvrđen, gospoda nisu kruto progonila, ako i nisu bila š njim posve zadovoljna. Proti meni nije se povelala nikakova iztraga; za svoju marljivost dobio sam da pače i više pohvalnih dekreta; naj veća kazna bila je svećano zadana mi rěč, da neću moći nikada postati ravnateljem, što mi nije bilo baš strašno ćuti, budući za ovom službom i onako nisam težio.

G. 1859. i 1860. prisijalo je sunce opet i pred hrvatska vrata. Nestalo je tudje sisteme i š njom mača nad mojom glavom. U svih školah zavladao je narodni jezik. U svojoj službi nisam se ćutio nikada tako zadovoljnim kako od g. 1860—63. Ove godine brojim medju najsrětnije u svojem životu. Ali strašna oluja sbirala se je na me izvan škole. Rěčani, oglušiv se glasu matere domovine, jedrili su po svojem običaju tudjom strujom, zamrzili na svoje rodjake i zemljake. Ja sam ugrabio talijanskomu zmaju lěpu kitu njihovih sinova, stranom iz imućnijih i odličnijih kuća. Toga mi nisu mogli

nikada oprostiti, uz to uvrđila su jih moja dva, posve objektivno pisana historična članka. Podigli su name grozovitu viku, grdili me u novinah, napadali na ulicah psovkami, blatom i kamenjem, najimali dangube, težake i talijanske mornare, da me iztuku, tražili me u gostioni s noži, da me zabodu. Bilo je zame u gradu tako nesigurno da se 1¹/₂ godine nisam usudio izaći na ulicu bez oružja. U vas glas vapili su gradjani, da jim mladež kvarim, da ju bunim proti njim i njihovoj koristi, čega nisam nikada radio. Rěčani dakle izustili su prvi zame toli kobnu rěč, da mladež kvarim i bunim. Ali lukava kukavica znala je ovo svoje jaje vęšto baciti u narodno gnęzdo. Rěčki talijomani išli su name istim putem i naćinom, kojim na moga predšastnika Kurelca. Njega tužili su policiji kao neprijatelja vladajuće sisteme, ona prijavila ga je vel. županu Kellersbergu i njegovim svemožnim uplivom bio je svrgunt „radi kvarenja školske mladeži i — političnoga rovarstva“, premda dobro znamo, da se pokojni akademik u politiku nije nikada mnogo męšao i da o njoj nije, pravo govoreći, niti pojma imao. Mene počeo je prvi tužiti Lazzer, član rěčkoga magistrata, pověrenik gradske policije, da ugodi time Rěčanom, koji su ga hteli kano tuđjinca odpustiti iz službe. Za njim poveo se je pověrenik državne policije, zloglasni Garimberti. Ovoj dvojici pridružili su se moji osobni neprijatelji. U otrovanom i okuženom zraku rěčkom onog doba dokipěle su sve čovečje strasti do nećuvene visine; ljudi bili su vrući kano uševano železo; neznatne razmirice, koje bi se bile slegle u svako drugo vrěme i na vsakom drugom męstu bez ikakove posljedice, izvrgle su se u divlju, nezasitnu mržnju, koje protivniku nije htěla samo škoditi, već ga tēlesno i nravno ubiti; čim krupnije se je lagalo, tim radje se je vęrovalo; męsto dokaza zauzimale su klevete. Tako je bilo u javnom, tako i u društvenom, službenom i privatnom životu. Uslěd tolikih osvada bilo je naravno, da su moji poglavari i predstojnici o meni posumnjali te me počeli smatrati za opasna zavodnika mladeži i za buntovnika. U gradu nalazio sam se u smrtnoj pogibelji, kamo god sam se makao, okružavali i slědili su me čopori uhoda, zloradih neprijatelja i laži-prijatelja; osim toga bio sam ozloglašen i ocrnjen i kod visoke vlade. Moj položaj bio je užasan, nesnosan. Željno i nestrpljivo izćekivao sam iztragu, koja nije mogla izostati. Da ju pospěšim, predao sam g. školskemu nadzorniku rukopis, sadržavajući ona moja predavanja, koja bila su naj više osumnjićena: pověst narodne književnosti. Iztraga se je počela, iz službene razvila se je kaznena, slědila je za tim moja suspensija, nekoliko męseci

kašnje proglašenje moje nedužnosti od strane kraljevskih sudova i napokon moje umirovljenje. Sve to mi se je dogodilo g. 1866. i 1867., dakle u vrēme, koje bilo je kobno i prekobno takodjer za mnoge druge ljude, stvari i interese.

Time opisao sam sve glavne okolnosti svoje službe, sva bitstvena načela, koja su me u njoj vodila. I ja sam čovēk, opterećen mnogimi manami, pogrēškami i slaboćami. Moja utēha je samo to, da mi ne dolaze iz zlobne ćudi, već skoro sve iz naglosti i prevelike iskrenosti moga značaja. Da sam izpunjavao svoje dužnosti točno i revno, dokaz su mi osim savēsti i mnoge ustmene i pismene priznanice i pohvalnice, koje sam primao od svojih predstojnika i od visoke vlade. Što je bilo kroz toliko godina čisto i bēlo, nije moglo na jedan put potamnēti i pocrnēti. Postradao sam radi okolnosti vremena, ne pako radi prestupaka i zločina. Ja nisam prekršio niti koga pozitivnoga zakona, niti koga važnoga pravila pedagogike. Od kada morao sam ostaviti službu, razmēre su se jako promēnile, izbistrile i poboljšale, užešćena srca su se utaložila, strasti se pomirile na istoj Rēci. Čovēk, koj se drži zakona, može opet u Hrvatskoj mirno služiti, bez da treba zatajiti svoje osvēdočenje. Iz ovoga uzroka približuje se i pokorno podpisani visokoj kr. zemaljskoj vladi Kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije s poniznom molbom, da ga blagoizvoli uzpostaviti i namēstiti opet kano pravoga gimnasijalnoga profesora u obsegu trojedne Kraljevine, s tim, da će mu se uračunati kod buduće pensije i godine prijašnje službe.

U Novom-mēstu u Kranjskoj 16. Listopada 1874.

Ivan Terdina,

kr. gimnasijalni profesor u miru.

Ta Trdinova prošnja je priromala v Zagreb 18. oktobra 1874, in kakor je razvidno iz nemškega teksta na zadnji strani, je odgovorila hrvatska vlada negativno, ne da bi navedla vzroke. Ta mrzli curek se na papirju glasi takole: Z. 7353. Wird dem pensionirten Herrn Gymnasiallehrer Johann Terdina in Rudolfswerth in Folge h. Landes Schulrath Erlasses vom 6. November 1874 Z. 2597 mit dem Bemerken zugestellt, daß diesem Gesuche in Folge Note der kroat. slawonischen Landesregierung dto. 30. Oktober 1874, Z. 4480 keine Folge gegeben worden ist. —

Rudolfswerth 12. November 1874, der k. k. Landesregierung

Ekel m. p.

